

Atsiliepimas

Apie Bożenos Dobosik, Adomo Hibszer ir Jósefo Soja parengtą geografijos vadovėlį „Puls Ziemi“ skirtą gimnazijų antrai klasei. Leidykla Era Sp. Zoo, 2010 metai, Gdanskas.

Recenzuojamo vadovėlio apimtis – 226 psl. Jis skirtas pasaulio regioniniai geografijai apibūdinti. Vadovėlį sudaro 7 skyriai apimantys atskirus kontinentus ar jų dalis. Pabaigoje pateikti svarbiausi statistiniai rodikliai apie atskirų kontinentų ir valstybių gamtinius ir socialinius rodiklius, duodamas svarbiausių terminų paaiškinimas, užduotys žinių patikrinimui, ir kiti duomenys. Priede yra ir politinis pasaulio žemėlapis su kai kuriais panoraminiais Europos vaizdais, plyta multimedialna.

Vadovėlis parengtas pagal patvirtintą „Geografijos mokymo gimnazijose programą“.

Geografijos vadovėlio „Puls Ziemi“ skyriai:

Pirmas skyrius - Afrikai – 31 psl.

Antras skyrius – Šiaurės ir Pietų Amerikai – 34 psl.

Trečias skyrius – Australijai – 8 psl.

Ketvirtas skyrius – Arktikai ir Antarktikai – 10 psl.

Penktas skyrius – Azijai – 44 psl.

Šeštas skyrius – Europai – 77 psl. Pirmoji dalis – 46 psl. Europai be Lenkijos ir jos kaimynų.

Septintas skyrius – Lenkijos kaimynams – 31 psl.

Kiekvienas kontinentas apibūdinamas sekančiais:

1. Geografinė padėtis, dydis, ribos.
2. Trumpas paviršiaus pobūdis.
3. Klimatas, jį lemiantys veiksniai, klimatinės zonos.
4. Hidrografinis tinklas, jį sąlygojantys veiksniai.
5. Biogeografiniai bruožai (jiems skirta mažiau dėmesio).
6. Gyventojų apžvalga (pakankamai detalai).
7. Nurodomos svarbiausios problemos ir jų priežastys.
8. Svarbiausių valstybių geografinė apžvalga:
 - a. Trumpai apibūdinamos gamtinės sąlygos.
 - b. Ūkio apžvalga, svarbiausi regionai.
 - c. Svarbiausi gamtiniai, ekonominiai, turistinio pobūdžio objektai.

Regionų ypatybės

Charakterizuojant kiekvieną kontinentą stengiamasi nors trumpai apibūdinti svarbiausias jo problemas, išskirtinius bruožus. Dėl to kiek nukrypstama nuo bendro plano. Juk kiekvienas kontinentas turi savų išskirtinių bruožų.

Pvz. charakterizuojant Afriką daugiau vietos skiriama klimatui, dykumų problemoms, sparčiam gyventojų skaičiaus didėjimui, badui, konfliktams, vandens trūkumo ir kitoms problemoms. Atskirai plačiau parašomas Egiptas ir Pietų Afrikos Respublika. Gal reikėjo ir neturtingą, atsilikusią šalį apibūdinti?

Kalbant apie Amerikos kontinentą daugiau dėmesio skiriama gyventojams, jų įvairovei, gyventojų teritorinei sklaidai, kalbų paplitimui, megalopoliams. Atskirai apibūdinamos JAV ir Brazilija, jų atskiri regionai, didžiausi miestai, jų problemos. Kalbama apie Amazonės žemumą – kaip pasaulio plaučius.

Azijos kontinentas charakterizuojamas kaip didelių kontrastų erdvė. Daug dėmesio skiriama klimatinių zonų apžvalgai, musoninio klimato arealui, jo įtakai ūkio pobūdžiui. Plačiau aprašoma Kinija, Japonija, Indija, Artimieji Rytai.

Apibūdinant Europą daugiau dėmesio skiriama naujoms valstybėms, gyventojų senėjimui, atskiriems Europos regionams, turizmo galimybėms. Plačiau aprašoma Prancūzija, kaip XXI – mo amžiaus žemdirbystės kraštas.

Skyrelyje apie Lenkijos kaimynus (o jų 7) daugiausia dėmesio skirta Vokietijai (4 – ta pagal ekonominį potencialą) ir Rusijai (didžiausia pasaulyje pagal plotą). Kitoms kaimynėms skirta po 1 – 2 puslapius. Mažiausiai vietos teko Lietuvai ir Baltarusijai – tik 1 psl.

Lietuvos apibūdinimas

Vadovėlyje apie Lietuvą, kaip ir Baltarusiją pateikiamos tik pačios bendriausios žinios. Jos yra 3 – se vietose. 194 psl. (kartu su Baltarusija) apteikiama geografinė padėtis, pavadinimas, plotas, sostinė, gyventojų skaičius, tankumas, bendras vidinis produktas, urbanizacijos rodiklis, bendras žemėlapis. Jame tik keletas pavadinimų: Wilno, Wilkomierz, Kiejdany, Józefora Góra, tačiau Klaijpeda.

Rašoma, kad abiejų šalių paviršius tipiškai lyguminis, suformuotas ledynų. Jame žymius plotus užima pelkės ir durpynai?

196 – 197 psl. kalbama apie Lietuvos, Baltarusijos ir Ukrainos ūkio ir demografines problemas, apie gyventojų skaičiaus mažėjimą.

Apibūdinant Lietuvą nurodoma, kad Lietuva nuo 2004 metų priklauso ES ir yra labiausiai išsivysčiusi tarp rytinių Lenkijos kaimynų. Nurodoma, kad Lietuvos ūkis remiasi paslaugų sfera – 63 % biudžeto, perdirbama pramonė, energo išteklius privalo importuoti.

Dėl blogų dirvožemių svarbiausia žemės ūkio šaka gyvulininkystė? Dėl to daugiau pusę žemės ūkio naudmenų užima pievos ir ganyklos. Tai neatitinka realybės.

Duomenų apie Lietuvą pateikiama ir 212 – 213 psl., kur skelbiami svarbiausi Europos šalių ekonominiai – demografiniai rodikliai. Tačiau kai kurie jų yra netikslūs. Nurodoma, kad Lietuvoje iškasama 0,02 mln. tonų anglies, išgaunama - 3,2 milijardo m³ dujų. Iš tikrųjų išgaunama 0,02 mln. tonų naftos, o suvartojama apie 3,0 milijono m³ dujų. akmens anglių ir gamtinių dujų Lietuvoje neišgaunama.

Apibendrinimas

Recenzuojamas vadovėlis gausiai iliustruotas. Iliustracijos tai ne tik įvairios diagramos, kardiogramos, schemas, bet ir skirtingo mastelio žemėlapiai, planai, fotonuotraukos. Įvairaus pobūdžio iliustracijos vadovėlyje užima beveik pusę ploto. Jos padeda mokiniams geriau suvokti teksto teiginius, išryškina svarbiausius objektus, padeda geriau suprasti svarbiausias kontinento ir valstybės problemas, daro vadovėlį patrauklesniu.

Vadovėlio autoriai sukūrė ir sėkmingai panaudojo metodinį aparatą. Spalvotos geros kokybės fotonuotraukos, diagramos ir žemėlapiai išskiria esminius klausimus gausiame informacijos sraute. Kiekvienos vadovėlio dalies pabaigoje apteikiamas trumpas apibendrinimas, akcentuojami svarbiausi tikslai. Be to, čia nurodomos užduotys mokiniams, kurias atliekant geriau suprantamai svarbiausi skyriaus klausimai.

Teigiamai vertintinas plačiai panaudotas priežastingumo ryšys. Svarbu net tik konstatuoti esamą padėtį, bet ir išsiaiškinti, kodėl taip yra, kokie veiksniai lėmė tokią situaciją.

Išvados

1. Recenzuojamas vadovėlis skirtas pasaulio regionų ir didžiausių valstybių geografiniam apibūdinimui. Temos platumas ir regioninis įvairumas kėlė nemažų problemų.
2. Autoriams teko spręsti sudėtingą uždavinį. Jie nedidelės apimties vadovėlyje privalėjo pateikti planetos regioninę gamtinę – demografinę – ekonominę socialinę suvokimą supratimą antrą gimnazijos metų moksleiviams.
3. Recenzento nuomone autoriams tai pavyko gerai atlikti. Jų parengtas vadovėlis kaip dalykinis, taip ir metodiniu požiūriu yra aukštos kokybės, labai informatyvus.

4. Lietuvai, šiame vadovėlyje skirta labai mažai vietos. Apsiribojama tik pačiomis bendriausiomis žiniomis apie šalį. Kitoms Lenkijos kaimynėms skirta daugiau dėmesio.
5. Esantys vadovėlyje netikslumai, dažniausia tarp statistinių duomenų, nemažina labai gero vadovėlio vertinimo ir didelių autorių pastangų siekiant rezultato.

Pasiūlymai

1. Siūlyčiau Lietuvai skirti daugiau dėmesio, prisimenant bendrą Lietuvos -Lenkijos istoriją ir šiuolaikinį strateginį šalių bendradarbiavimą.
2. Rengiant naujus vadovėlius būtina tiksliau naudotis statistiniais duomenimis. Juk jie pastaraisiais metais gana sparčiai keičiasi.
3. Kartografinio pobūdžio iliustracijose, liečiančiose Lietuvos teritoriją vietovardžių pavadinimuose naudoti ne tik tradicinę transkripciją.

2011 05 15

prof. A. Stanaitis